

Warszawa, 16 czerwca 2020 r.

622/2020/PSP/JJ

Szanowny Pan
prof. Tomasz Grodzki
Marszałek
Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
ul. Wiejska 6
00-902 Warszawa

PETYCJA
HELSIŃSKIEJ FUNDACJI PRAW CZŁOWIEKA

Na podstawie art. 2 ustawy z dnia 11 lipca 2014 r. o petycjach¹ w zw. z art. 63 Konstytucji RP Helsińska Fundacja Praw Człowieka (dalej: HFPC, Fundacja) zwraca się z petycją o podjęcie przez Senat inicjatywy ustawodawczej, której celem będzie zmiana art. 10 § 2 pkt 3 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy² (dalej: Kodeks wyborczy) oraz zapewnienie możliwości korzystania z praw wyborczych w wyborach do Parlamentu Europejskiego przez osoby ubezwłasnowolnione zgodnie ze standardami wynikającymi z prawa międzynarodowego i unijnego.

HFPC wyraża zgodę na ujawnienie na stronie internetowej Senatu RP swoich danych podmiotowych w związku z wniesieniem niniejszej petycji.

1. Wnoszący petycję

HFPC jest organizacją pozarządową, której statutowym celem jest ochrona praw człowieka, w tym m.in. osób z niepełnosprawnościami i osób starszych. Cel ten Fundacja realizuje m.in. przez uczestnictwo w toku prac legislacyjnych czy wskazywanie na potrzebę zmian obowiązujących regulacji wynikającą z potrzeby ich dostosowania do standardów ochrony praw człowieka.

¹ t.j. Dz. U. z 2018 r. poz. 870.

² t.j. Dz. U. z 2019 r. poz. 684 z późn. zm.

Niniejsza petycja wpisuje się w działania HFPC zmierzające do poszanowania praw osób ubezwłasnowolnionych, nie tylko w kontekście praw wyborczych. Fundacja od dawna wskazuje na potrzebę zmian instytucji ubezwłasnowolnienia³. W 2019 r. HFPC zaangażowała się w sprawę, którą zakończyła się przełomowym rozstrzygnięciem, na mocy którego osoba ubezwłasnowolniona częściowo została wpisana do rejestru wyborców i mogła wciąć udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego⁴ (o czym dalej). Było to możliwe, ponieważ Sąd, dostrzegając sprzeczność polskiego prawa z prawem międzynarodowym i europejskim, odstąpił od zastosowania art. 10 § 2 pkt 3 Kodeksu wyborczego.

2. Przedmiot petycji

Celem petycji jest:

- wprowadzenie rozwiązań, które zapewnią osobom ubezwłasnowolnionym możliwość korzystania z praw wyborczych w wyborach do Parlamentu Europejskiego.
- dodanie do art. 10 Kodeksu wyborczego § 3 o następującej treści: „Przepisu § 2 pkt 3 nie stosuje się w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej”.

3. Uzasadnienie

3.1. Obecny stan prawny

Zgodnie z art. 10 § 2 pkt 3 Kodeksu wyborczego nie mają prawa wybierania (czynne prawo wyborcze) osoby ubezwłasnowolnione prawomocnym orzeczeniem sądu. Regulacja ta odnosi się do wszystkich przeprowadzanych w Polsce wyborów – do Sejmu i Senatu, Prezydenta RP, do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego, wójta oraz wyborów do Parlamentu Europejskiego.

Warto podkreślić, że regulacja odnosząca się do czynnego prawa wyborczego znajduje się w art. 62 Konstytucji. Konstytucja wskazuje, że „obywatel polski ma prawo udziału w referendum oraz prawo wybierania Prezydenta Rzeczypospolitej, posłów, senatorów i przedstawicieli do organów samorządu terytorialnego, jeżeli najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat” (art. 62 ust. 1). Jednocześnie Konstytucja zastrzega, że „prawo udziału w referendum oraz prawo wybierania nie przysługuje osobom, które prawomocnym orzeczeniem sądowym są ubezwłasnowolnione lub pozbawione praw publicznych albo wyborczych”.

---

³ Por. np. opinia HFPC „Ubezwłasnowolnienie w świetle konstytucyjnych i międzynarodowych standardów ochrony praw człowieka”, dostęp: http://www.hfhr.pl/wp-content/uploads/2018/08/policy_paper_ubezw%C5%82anowolnienie_FIN_PDF.pdf; <http://www.hfhr.pl/hfpc-popiera-zniesienie-instytucji-ubezwlasnowolnienia/>.

⁴ Por. <http://www.hfhr.pl/osoba-ubezwlasnowolniona-zaglosuje-w-wyborach-do-parlamentu-europejskiego-precedensowa-decyzja-sadu/>.

Jednak regulacja zawarta w Konstytucji nie odnosi się i nie ma zastosowania do wyborów do Parlamentu Europejskiego⁵ i dlatego nie ma konstytucyjnych przeszkód, aby w sposób odmienny niż przy pozostałych wyborach wspomnianych w Konstytucji ukształtować np. krąg osób posiadających czynne prawo wyborcze⁶. Tak też stwierdził Trybunał Konstytucyjny m.in. w wyroku z 31 maja 2004 r., sygn. K 15/04, wskazując, że „sposób legitymizowania organów Unii Europejskiej nie należy do materii polskiej Konstytucji, lecz do materii prawa Unii Europejskiej i prawa polskiego realizującego zasady Unii w sferze jurysdykcji Państwa Polskiego”. Wobec tego nie ma przeszkód, aby na poziomie ustawowym określić szerszy katalog osób uprawnionych do uczestniczenia w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

Warto wskazać, że na kontrowersje związane z wykluczeniem osób ubezwłasnowolnionych z życia politycznego oraz potrzebę wprowadzenia zmian legislacyjnych w tym obszarze wskazywał m.in. Rzecznik Praw Obywatelskich⁷. Choć generalne pozbawienie praw wyborczych osób ubezwłasnowolnionych w odniesieniu do każdego wyborów może budzić wątpliwości, i niżej zaprezentowane uwagi mogą znajdować zastosowanie także do wyborów do Sejmu i Senatu, Prezydenta RP, wójta, to pragniemy podkreślić, że niniejsza petycja dotyczy jedynie wyborów do Parlamentu Europejskiego.

3.2.Sprzeczność z międzynarodowymi standardami ochrony praw człowieka

Zdaniem HFPC art. 10 § 2 pkt 3 Kodeksu wyborczego stoi w sprzeczności z art. 3 Protokołu 1⁸ do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności⁹ (dalej: EKPC) oraz art. 29 Konwencji o prawach osób z niepełnosprawnością¹⁰ (dalej: KPON). Z tego powodu w ocenie HFPC konieczne jest wprowadzenie zmian ustawodawczych w Kodeksie wyborczym.

Na gruncie KPON państwa zobowiązały się zagwarantować osobom z niepełnosprawnościami prawa polityczne i możliwość korzystania z nich, na zasadzie równości z innymi osobami. Państwa mają też wziąć na siebie obowiązek „zapewnienia, że osoby niepełnosprawne będą mogły efektywnie i w pełni uczestniczyć w życiu politycznym i publicznym, na zasadzie równości z innymi osobami, bezpośrednio lub za pośrednictwem swobodnie wybranych przedstawicieli,

---

⁵ M. Florczak-Wątor. Art. 62. W: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Wolters Kluwer Polska, 2019, LEX.

⁶ W. Sokolewicz i K. Wojtyczek. Art. 62. W: Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej. Komentarz. Tom II, wyd. II. Wydawnictwo Sejmowe, 2016, pkt. 26, LEX.

⁷ Pismo Rzecznika Praw Obywatelskich do Prezesa Rady Ministrów z 15 kwietnia 2014 r., nr I.602.4.2014.JZ, dostęp: https://www.rpo.gov.pl/sites/default/files/WG_PRM_wybory_ubezwlasnowolnienie_15042014.pdf.

⁸ Protokół Nr 1 do Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzony w Paryżu dnia 20 marca 1952 r. (Dz. U. z 1995 r. Nr 36, poz. 175/1 z późn. zm.).

⁹ Konwencja sporządzona w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 z późn. zm.).

¹⁰ Konwencja o prawach osób niepełnosprawnych, sporządzona w Nowym Jorku dnia 13 grudnia 2006 r. (Dz. U. z 2012 r. poz. 1169 z późn. zm.).

włączając w to prawo i możliwość korzystania z czynnego i biernego prawa wyborczego” (art. 29 lit. a KPON). Interpretacji tych obowiązków w kontekście praw wyborczych osób ubezwłasnowolnionych dokonał Komitet ONZ Praw Osób z Niepełnosprawnościami w opinii w sprawie Bujdoso p. Węgrom¹¹. Skargę do Komitetu złożyły osoby ubezwłasnowolnione częściowo i całkowicie, wskazując, że zgodnie z węgierską konstytucją były one pozbawione możliwości udziału w wyborach. W trakcie rozpoznawania skargi zmienił się stan prawny na Węgrzech i wprowadzono regulacje, które zakładały, że w toku postępowania o ubezwłasnowolnienie sąd może orzec o pozbawieniu praw wyborczych biorąc pod uwagę zdolności psychiczne indywidualnej osoby. Mimo tego Komitet ONZ uznał, że doszło do naruszenia art. 12 KPON (równość wobec prawa) oraz art. 29 KPON, a krytyce podano także nowe regulacje wprowadzone na Węgrzech. Zdaniem Komitetu ONZ KPON zakazuje wszelkich form wykluczania osób ubezwłasnowolnionych z wyborów, nie tylko opartych na generalnych i automatycznych zakazach, ale także tych opartych na zindywidualizowanych decyzjach.

W tym miejscu należy zasygnalizować, że Unia Europejska jest stroną KPON i postanowienia tej Konwencji stanowią wobec tego element unijnego prawa pierwotnego. Jednocześnie należy stwierdzić, że art. 10 § 2 pkt 3 Kodeksu wyborczego stoi w sprzeczności ze standardem wynikającym z KPON.

Należy zwrócić uwagę także na wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasbourgu w sprawie Alajos Kiss p. Węgrom¹², ETPC stwierdził w nim naruszenie art. 3 Protokołu 1 do EKPC, który stanowi o organizowaniu w rozsądnych odstępach czasu wolnych wyborów, w tajnym głosowaniu i w warunkach zapewniających swobodę wyrażania opinii. Zdaniem Trybunału nieproporcjonalnym środkiem było blankietowe, generalne i absolutne wykluczenie możliwości oddawania głosu przez osoby ubezwłasnowolnione, bez względu na ich rzeczywiste zdolności psychiczne (w chwili wnoszenia i rozpatrywania skargi na Węgrzech obowiązywał absolutny zakaz udziału w wyborach osób ubezwłasnowolnionych). ETPC uznał, że węgierskie rozwiązania powodujące automatyczne pozbawienie praw wyborczych osób ubezwłasnowolnionych, bez zindywidualizowanej oceny przez sąd, narusza konwencyjny standard ochrony praw człowieka.

Warto też podkreślić, że, jak wynika z orzecznictwa ETPC, standard wywodzący się z art. 3 Protokołu 1 do EKPC ma zastosowanie także w wyborach do Parlamentu Europejskiego¹³. Wobec tego należy uznać, że również polska regulacja, dotycząca m.in. wyborów do Parlamentu Europejskiego nie spełnia standardów wyznaczonych przez orzecznictwo strasburskie. Zgodnie z polskim prawem skutek w postaci utraty praw wyborczych następuje automatycznie w momencie prawomocnego orzeczenia ubezwłasnowolnienia i dotyczy to wszystkich osób ubezwłasnowolnionych bez względu na to, czy są faktycznie zdolne do podejmowania decyzji wyborczych.

---

¹¹ Opinia z 9 września 2013 r., CRPD/C/10/D/4/2011.

¹² Wyrok z 20 maja 2010 r., skarga nr 38832/06.

¹³ Wyrok ETPC z 18 lutego 1999 r., Matthews p. Wielkiej Brytanii, skarga nr 24833/94.

3.3. Sprzeczność z prawem unijnym

Zdaniem HFPC obecny stan prawny wykluczający udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego osoby ubezwłasnowolnione stoi w sprzeczności również z prawem unijnym.

W orzecznictwie Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej (dalej: TSUE) podkreśla się, że co prawda kompetencja do określenia kręgu osób uprawnionych do głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego należy do państw członkowskich, to jednak w tym zakresie państwa członkowskie stosują prawo UE i mają obowiązek zapewnienia, aby te wybory odbywały się w powszechnych wyborach bezpośrednich, w głosowaniu wolnym i tajnym¹⁴. Obowiązek taki wynika z art. 14 ust. 3 Traktatu o Unii Europejskiej¹⁵ (dalej: TUE), art. 1 ust. 3 Aktu dotyczącego wyborów członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich¹⁶ oraz art. 39 ust. 2 Karty Praw Podstawowych Unii Europejskiej¹⁷ (dalej: KPP).

TSUE, pomimo ogólnej dopuszczalności wprowadzania przez państwa różnych cenzusów wyborczych, uznał, że nie mogą one naruszać zasady równego traktowania¹⁸. W tym kontekście istotne znaczenie ma art. 21 ust. 1 KPP, który mówi o zakazie wszelkiej dyskryminacji, w tym ze względu na niepełnosprawność, a także art. 26 KPP, który wskazuje na poszanowanie przez UE prawa osób z niepełnosprawnościami do korzystania ze środków mających zapewnić im samodzielność, integrację społeczną i zawodową oraz udział w życiu społecznym. Niewątpliwie możliwość uczestniczenia w wyborach jest jednym z przejawów życia społecznego i uczestnictwa we wspólnocie obywatelskiej.

Warto zwrócić uwagę na rozstrzygnięcie TSUE w sprawie Delvigne¹⁹, w którym uznano, że regulacja francuska przewidująca pozbawienie praw wyborczych więźniów nie jest sprzeczna z prawem unijnym. Do takiej decyzji skłonił TSUE fakt, że rozwiązanie takie nie godziło w istotę prawa do głosowania, ponieważ dotyczyło tylko niektórych osób, na szczególnych warunkach i z powodu ich zachowania. Ponadto zastosowane ograniczenia zostały uznane za proporcjonalne, ponieważ uwzględniały charakter i wagę popełnionego przestępstwa oraz długość orzeczonej kary (środek ten dotyczył tylko najpoważniejszych przestępstw i odpowiednio długich kar pozbawienia wolności). Jednocześnie zgodnie z prawem francuskim nawet w sytuacji orzeczenia

---

¹⁴ Wyrok TSUE z 6 października 2015 r., Thierry Delvigne p. Commune de Lesparre-Médoc, Préfet de la Gironde, C-650/13, EU:C:2015:648, pkt. 31-33.

¹⁵ Dz. U. z 2004 r. Nr 90, poz. 864/30 z późn. zm.

¹⁶ Dz.U z 2004r. Nr 90 poz. 864/10 ze zm.

¹⁷ Dz. U. UE. C. z 2007 r. Nr 303, str. 1 z późn. zm.

¹⁸ Wyrok TSUE z 12 września 2006 r. , M.G. Eman, O.B. Sevinger p. College van burgemeester en wethouders van Den Haag, C-300/04, EU:C:2006:545. Trybunał w tym wyroku zakwestionował pozbawienie praw wyborczych obywateli holenderskich, którzy mieszkali na Arubie i Antylach Niderlandzkich, podczas gdy takie prawa przysługiwały Holendrom mieszkającym w państwach trzecich. TSUE uznał, że taka sytuacja narusza prawo UE.

¹⁹ Wyrok TSUE z 6 października 2015 r., Thierry Delvigne p. Commune de Lesparre-Médoc, Préfet de la Gironde, C-650/13, EU:C:2015:648.

środka skutkującego pozbawieniem praw wyborczych, zainteresowana osoba miała możliwość domagania się uchylecia tej sankcji w odrębnym postępowaniu sądowym.

Jednak regulacja polska dotycząca praw wyborczych osób ubezwłasnowolnionych jest znacząco odmienna od sytuacji osób skazanych we Francji. Polski Kodeks wyborczy odnosi się w jednakowy sposób do wszystkich osób ubezwłasnowolnionych (czy to częściowo, czy to całkowicie). Przy czym szacuje się, że w Polsce jest około 90 - 100 tys. takich osób, a ich zdolności psychiczne mogą się istotnie różnić. Nie ma również odrębnej procedury, która pozwalałaby przywrócić prawa wyborcze osobom ubezwłasnowolnionym. Ponadto nawet jeśli uznać, że cel w postaci ograniczania praw wyborczych ze względu na stan psychiczny jest uzasadniony, to można ten cel osiągnąć za pomocą mniej inwazyjnych i proporcjonalnych środków w wyniku zindywidualizowanej oceny zdolności danej osoby do uczestniczenia w wyborach.

Już powyższe względy są wystarczające do uznania, że istniejące w Polsce wykluczenie osób ubezwłasnowolnionych z głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego narusza prawo unijne²⁰. Jednak należy przypomnieć, że prawo UE powinno być odczytywane w duchu KPON, której UE jest stroną, a wedle której pozbawienie praw wyborczych osób ubezwłasnowolnionych jest niedopuszczalne, o czym była mowa powyżej. Dlatego należy uznać, że wszystkie osoby ubezwłasnowolnione powinny mieć zapewnioną możliwość głosowania w wyborach do Parlamentu Europejskiego i nie powinny być wprowadzane w tym zakresie żadne ograniczenia, czy to o charakterze ogólnym czy nawet oparte na indywidualnych rozstrzygnięciach. Na marginesie należy zaznaczyć, że nie bez znaczenia dla wykładni prawa unijnego jest również standard wynikający z EKPC, który został przywołany w pkt. 3.2 petycji²¹.

3.4. Orzecznictwo sądów

Jak zostało zasygnalizowane na wstępie, HFPC była zaangażowana w precedensową sprawę, w wyniku której jedna osoba ubezwłasnowolniona częściowo mogła wziąć udział w wyborach do Parlamentu Europejskiego²². Jednak należy podkreślić, że to jednostkowe rozstrzygnięcie, choć bardzo ważne, nie doprowadza do zmiany sytuacji prawnej innych osób ubezwłasnowolnionych.

Sprawa ta dotyczyła osoby ubezwłasnowolnionej częściowo, która na podstawie art. 22 § 1 pkt 2 Kodeksu wyborczego wniosła reklamację na pominięcie w rejestrze wyborców w związku z zamiarem wzięcia udziału w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Ostatecznie postanowieniem z dnia 19 kwietnia 2019 r. Sąd Rejonowy

---

²⁰ M. Szwed. Pozbawienie czynnego prawa wyborczego osób ubezwłasnowolnionych w wyborach do Parlamentu Europejskiego w świetle Karty Praw Podstawowych UE. Europejski Przegląd Sądowy, 2018, nr 12. s. 24-28.M, LEX.

²¹ TUE w art. 6 ust. 3 zastrzega, że prawa podstawowe, zagwarantowane w EKPC stanowią część prawa Unii jako zasady ogólne prawa, a ponadto KPP w art. 52 ust. 3 również odwołuje się do standardów EKPC jako właściwych do interpretacji praw zawartych w KPP.

²² <http://www.hfhr.pl/osoba-ubezwlasnowolniona-zaglosuje-w-wyborach-do-parlamentu-europejskiego-precedensowa-decyzja-sadu/>.

w Nowym Sączu, sygn. akt I Ns 376/19²³, nakazał wpisać tę osobę do rejestru wyborców prowadzonego przez Gminę Nowy Sącz. Sąd biorąc pod uwagę wyżej omówione zastrzeżenia do ustawowego wykluczenia osób ubezwłasnowolnionych z możliwości głosowania w oparciu o art. 91 ust. 3 Konstytucji RP pominął art. 10 § 2 pkt 3 Kodeksu wyborczego. Sąd uznał, że polska regulacja w tym względzie stoi w sprzeczności z art. 14 ust. 3 TUE w zw. z art. 39 ust. 2, 21 ust. 1 i 26 KPP w zw. z art. 1 ust. 3 Aktu dotyczącego wyborów członków Parlamentu Europejskiego w powszechnych wyborach bezpośrednich, a także z art. 3 Protokołu 1 do EKPC oraz art. 29 KPN. W konsekwencji sąd zastosował zasadę bezpośredniości i pierwszeństwa prawa unijnego i międzynarodowego przed przepisem rangi ustawowej.

Sąd Rejonowy w Nowym Sączu wskazał, że obecne przepisy „nie uwzględniają zmiany społecznego podejścia do kwestii niepełnosprawności, w szczególności w kierunku akceptacji takich osób i niewykluczania ich z życia społecznego i publicznego.(...) Nie są także kompatybilne z innymi płaszczyznami życia publicznego, które np. przyznają osobom ubezwłasnowolnionym (w tym także całkowicie) prawo zrzeszania się w partiach politycznych (art. 2 ust. 1 ustawy o partiach politycznych). Osoba taka może więc uczestniczyć w życiu partii, wspierać ją finansowo, brać udział w kampaniach, lecz nie może oddać głosu na swojego kandydata w wyborach do PE”. W efekcie Sąd uznał, że: „Całkowicie nieuzasadniona dyskryminacja osób z zaburzeniami umysłowymi jest nadmierną i nieproporcjonalną restrykcją. Fakt częściowego ubezwłasnowolnienia nie przesądza bowiem o tym, że osoba taka nie jest w stanie rozeznąć się w sytuacji politycznej oraz dokonać racjonalnego i świadomego aktu wyborczego wraz z uzmysłowieniem sobie jego skutków. Niedopuszczalne jest automatyczne rozciągnięcie skutków częściowego ubezwłasnowolnienia na prawo wyborcze bez zbadania sprawności intelektualnej ubezwłasnowolnionego.”

Warto również zwrócić uwagę na orzeczenie Federalnego Trybunału Konstytucyjnego w Niemczech z 15 kwietnia 2019 r., sygn. 2 BvQ 22/19²⁴, którym na potrzeby wyborów do Parlamentu Europejskiego, które odbyły się w maju 2019 r., zawieszono stosowanie niemieckich regulacji wykluczających m.in. osoby ubezwłasnowolnione (znajdujące się pod pełną opieką) z możliwości wzięcia udziału w wyborach.

Orzeczenie z kwietnia 2019 r. było niejako konsekwencją wyroku z FTK z 29 stycznia 2019 r., sygn. 2 BvC 62/14, kiedy to uznano, że wykluczenie czynnego udziału w wyborach do Bundestagu osób znajdujących się pod pełną opieką jest sprzeczne z niemiecką konstytucją, ponieważ narusza zasadę powszechności praw wyborczych. FTK uznał, że ingerencja ta nie jest uzasadniona i narusza zasadę równości. Za błędne uznano kategoryczne i automatyczne założenie prawodawcy, że objęcie danej osoby pełną opieką zazwyczaj odnosi się do przypadków, w których osoby nie mają zdolności umysłowych wymaganych do uczestnictwa w procesach demokratycznych. FTK stanął

---

²³ Orzeczenie to jest prawomocne. Art. 20 § 5 Kodeks wyborczego przewiduje, że sprawy w trybie reklamacji rozpoznawane w postępowaniu jednoinstancyjnym przez sąd rejonowy, a od orzeczenia sądu nie przysługuje środek prawny.

²⁴ Dostęp: https://www.bundesverfassungsgericht.de/SharedDocs/Entscheidungen/EN/2019/04/qs20190415_2bvq002219en.html;jsessionid=DEDEBB2C1459253CE6130973D100E75A.1_cid370.

na stanowisku, że takie rozwiązanie narusza również zakaz dyskryminacji ze względu na niepełnosprawność. Podobnie FTK ocenił pozbawienie praw wyborczych osób umieszczonych w szpitalach psychiatrycznych (w pewnych okolicznościach). Trybunał uznał, że taka regulacja nie jest odpowiednia do tego, żeby zidentyfikować w ten sposób osoby, które są niezdolne do uczestniczenia w procesach demokratycznych.

FTK zawieszając stosowanie zakwestionowanych przepisów uznał, że jest to niezbędne dla czasowego zagwarantowania możliwości skorzystania z praw wyborczych w wyborach do Parlamentu Europejskiego, zanim zostaną wprowadzone odpowiednie zmiany legislacyjne. FTK podkreślił, że prawo głosowania jest jednym z najistotniejszych praw obywatelskich w demokratycznym państwie i ma zasadnicze znaczenie dla udziału obywateli w sprawowaniu władzy państwowej (pkt 37 orzeczenia), a wykluczenie z możliwości udziału w wyborach europejskich na podstawie niekonstytucyjnych przepisów wpłynęłoby także na legitymację członków Parlamentu Europejskiego wybranych w Niemczech.

3.5. Potrzeba zmiany Kodeksu wyborczego

Przedstawione wyżej uwagi wskazują na to, że wykluczenie możliwości brania udziału w wyborach przez osoby ubezwłasnowolnione jest niezgodne z wiążącym prawem międzynarodowym i prawem unijnym. Z tego względu w ocenie HFPC konieczne jest wprowadzenie zmian legislacyjnych, które zapewnią możliwość korzystania z czynnego prawa wyborczego przez osoby ubezwłasnowolnione w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Jak wskazano powyżej, KPN, której Polska jest stroną, a która jest też częścią prawa unijnego, wyklucza wprowadzanie jakichkolwiek ograniczeń w możliwości korzystania przez osoby z niepełnosprawnościami z praw wyborczych (także w wyniku mechanizmów opartych na indywidualnej ocenie zdolności psychicznych danej osoby). Dlatego w ocenie HFPC konieczne jest usunięcie barier legislacyjnych, które uniemożliwiają głosowanie osobom ubezwłasnowolnionym

Obecnie jedyną podstawą normatywną, która przesądza o tym, że osoby ubezwłasnowolnione nie mogą brać udziału w wyborach do parlamentu Europejskiego jest art. 10 § 2 pkt 3 Kodeksu wyborczego (jak wskazano wyżej regulacja konstytucyjna nie ma znaczenia w tym przypadku). Dlatego HFPC postuluje wprowadzenie wyjątku od tego przepisu i dodanie art. 10 § 3 Kodeksu wyborczego o następującej treści: „Przepisu § 2 pkt 3 nie stosuje się w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej”. Wprowadzając taką zmianę osiągnięty zostanie cel, którym jest zapewnienie wszystkim osobom ubezwłasnowolnionym (bez względu na jego rodzaj) praw wyborczych w wyborach do Parlamentu Europejskiego. Jednocześnie taka zmiana jest wystarczająca do osiągnięcia tego celu i zdaniem HFPC nie wiąże się z koniecznością wprowadzania innych zmian ustawodawczych.

Ponadto osiągnięcie postulowanego rezultatu nie jest możliwe na drodze sądowej. Przełomowe rozstrzygnięcie Sądu Rejonowego w Nowym Sączu z 2019 r. ma znaczenie tylko w sprawie indywidualnej i wobec braku mocy precedensowej orzeczeń sądowych nie przekłada się na sytuację innych osób. Zdaniem HFPC względ na zasadę pewności prawa wymaga jasnego uregulowania na drodze ustawowej kwestii korzystania z praw wyborczych w wyborach do parlamentu Europejskiego przez osoby ubezwłasnowolnione.

4. Podsumowanie

Zdaniem HFPC w świetle powyższych uwag zachodzi konieczność nowelizacji przepisów Kodeksu wyborczego w celu zagwarantowania możliwości korzystania z praw wyborczych przez osoby ubezwłasnowolnione w wyborach do Parlamentu Europejskiego.

Niezbędne jest wprowadzenie odpowiednich zmian legislacyjnych, a zagwarantowanie możliwości uczestnictwa osobom ubezwłasnowolnionym w wyborach do Parlamentu Europejskiego jest możliwe w drodze zmian ustawowych i nie wymaga wprowadzenia zmian w Konstytucji RP. Nowa regulacja powinna przewidywać, że z praw wyborczych w wyborach do Parlamentu Europejskiego będą mogły korzystać wszystkie osoby ubezwłasnowolnione.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka

Piotr Kładoczny
Sekretarz Zarządu

Danuta Przywara
Prezes Zarządu